

Fimmtudaginn 15. febrúar 1990.

Nr. 438/1989. **Protabú Guðbjörns Guðjónssonar h/f**

(Jóhann Nielsson hrl.)

gegn

Gjaldheimtunni í Reykjavík

(Guðmundur Vignir Jósefsson hrl.)

og

Gjaldheimtan í Reykjavík

(Guðmundur Vignir Jósefsson hrl.)

gegn

**Jóhanni H. Nielssyni skiptastjóra og
Ragnari Halldóri Hall, skiptaráðanda
í Reykjavík, f.h. protabús Guðbjörns
Guðjónssonar h/f.**

Gjaldprotaskipti. Skuldaröð. Staðgreiðsla opinberra gjalda.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðmundur Jónsson, Benedikt Blöndal, Bjarni K. Bjarnason og Þór Vilhjálmsson og Gunnar M. Guðmundsson settur hæstaréttardómari.

Aðaláfrýjandi, protabú Guðbjörns Guðjónssonar h/f, skaut máli þessu til Hæstaréttar með áfrýjunarstefnu 10. nóvember 1989 og gerir aðallega þær dómkröfur, að öllum kröfum gagnáfrýjanda verði hafnað. Til vara gerir hann þá kröfu, að vanskilafé vegna staðgreiðslu opinberra gjalda starfsmanna Guðbjörns Guðjónssonar h/f verði viðurkennt sem forgangskrafa að fjárhæð 7.874.590 krónur, en álagi samkvæmt 2. mgr. 28. gr. laga um staðgreiðslu opinberra gjalda nr. 45/1987 verði hins vegar skipað í skuldaröð sem almennri kröfu í samræmi við 85. gr. skiptalaga nr. 3/1878. Til þrautavara krefst hann þess, að vanskilafé þetta og álag samkvæmt 2. tl. 2. mgr. 28. gr. laga nr. 45/1987 verði viðurkennt sem forgangskrafa, en eftirstöðvunum, álagi samkvæmt 1. tl. 2. mgr. 28. gr. sömu laga verði skipað í skuldaröð sem almennri kröfu. Þá krefst hann málskostnaðar úr hendi gagnáfrýjanda í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi, Gjaldheimtan í Reykjavík, gagnáfrýjaði málinu

með stefnu 15. nóvember 1989 og gerir þær dómkröfur, að hinum áfrýjaða úrskurði verði hrundið og vanskilafé vegna áranna 1988 og 1989 ásamt álagi, samtals 9.104.041 króna, verði viðurkennt sem forgangskrafa á grundvelli 1. tl. 84. gr., sbr. 87. gr. laga nr. 3/1978. Hann krefst málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Er lög um staðgreiðslu opinberra gjalda nr. 45/1987 voru sett, var í 2. mgr. 29. gr. þeirra svofellt ákvæði: „Vanskilafé, álag og sektir njóta lögtaksréttar í eignum skuldara. Skilafé og álag skv. 28. gr. skal vera forgangskrafa í þrotabúum og skuldafrágöngubúum.“ Með lögum nr. 90/1987, 14. gr., var seinni málslið þessarar málsgreinar breytt og hljóðaði nú þannig: „Vanskilafé og álag skv. 28. gr. skal við skipti á þrotabúum og skuldafrágöngubúum skipað í skuldaröð skv. 82. gr. laga nr. 3/1978.“ Með 1. gr. laga nr. 78/1989 var þessi hluti 2. mgr. 29. gr. laganna felldur brott, og hljóðar málsgreinin nú þannig: „Vanskilafé, álag og sektir njóta lögtaksréttar í eignum skuldara.“ Í lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda eru því ekki lengur ákvæði um stöðu þessa vanskilafjár í skuldaröð við skipti þrotabúa eða skuldafrágöngubúa. Um það efni fer því eftir ákvæðum laga nr. 3/1978, eins og þeim var breytt með lögum nr. 32/1974 og lögum nr. 23/1979. Við setningu laga nr. 32/1974 var felld niður fyrri regla um, að skattakröfur væru forgangskröfur.

Samkvæmt 15. gr. laga nr. 45/1987, sbr. 10. gr. laga nr. 90/1987, skal launagreiðandi draga staðgreiðslu af launum launamanns og skila til innheimtuaðila. Í 22. gr. er mælt, að launagreiðandi beri ábyrgð á þeim opinberu gjöldum, sem hann hefur haldið eftir eða bar að halda eftir samkvæmt lögunum, og launamaður beri ekki ábyrgð á greiðslu opinberra gjalda, sem hann sannar, að launagreiðandi hafi haldið eftir af launum hans. Við þessar aðstæður kemur launagreiðandi fram sem innheimtumaður hins opinbera gagnvart launamanni. Verður ekki á það fallist, að í afdrætti launagreiðanda felist framsal launamanns á launakröfu eða annars konar aðilaskipti, sem falli undir 87. gr. laga nr. 3/1978. Kröfum gagnáfrýjanda verður því ekki skipað í skuldaröð samkvæmt 1. tölulið 84. gr. laga nr. 3/1978.

Samkvæmt þessu verður hinn áfrýjaði úrskurður úr gildi felldur og kröfum gagnáfrýjanda synjað.

Rétt þykir, að málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði úrskurður er úr gildi felldur og kröfum gagn-áfrýjanda, Gjaldheimtunnar í Reykjavík, synjað.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

Úrskurður skiptaréttar Reykjavíkur 8. nóvember 1989.

Mál þetta var tekið til úrskurðar að loknum munnlegum málflutningi hinn 25. október 1989.

Sóknaraðili, Gjaldheimtan í Reykjavík, gerir þær kröfur, að „vangreidd staðgreiðsla stefnda 1988 kr. 9.019.368 og 1989 kr. 84.673 verði viðurkennd sem forgangskrafa á grundvelli 1. tl. 84. gr., sbr. 87. gr., laga nr. 3/1878 og greidd sem slík af eignum búans. Krafist er dráttarvaxta án forgangs frá úrskurðardegi 29.3. 1989 til greiðsludags í samræmi við reglur 2. tl. 2. mgr. 28. gr. laga nr. 45/1987“. Ennfremur krefst sóknaraðili málskostnaðar að mati réttarins.

Varnaraðili gerir þá kröfu aðallega, að öllum kröfum sóknaraðilja í málinu verði hafnað. Til vara krefst hann þess, að „vangreidd staðgreiðsla opinberra gjalda stefnda verði einungis viðurkennd sem forgangskrafa, að fjárhæð kr. 7.874.590, eftirstöðvunum, kr. 1.229.451 verði hins vegar skipað í skuldaröð sem almennri kröfu í samræmi við 85. gr. skiptalaga nr. 3/1878“. Til þrautavara krefst varnaraðili þess, að „vangreidd staðgreiðsla opinberra gjalda stefnda verði einungis viðurkennd sem forgangskrafa að fjárhæð kr. 8.767.346, eftirstöðvunum kr. 336.685 verði hins vegar skipað í skuldaröð sem almennri kröfu í samræmi við 85. gr. skiptalaga nr. 3/1878“. Loks krefst varnaraðili þess, að sóknaraðilja verði gert að greiða honum málskostnað samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Sáttaumleitanir dómarans hafa ekki borið árangur.

Með úrskurði skiptaréttar Reykjavíkur, uppkveðnum 28. mars 1989, var bú Guðbjarnar Guðjónssonar hf. tekið til gjaldþrotaskipta samkvæmt beiðni stjórnar félagsins. Hafði félagið haft heimild til greiðslustöðvunar frá 25. október 1988 til 25. mars 1989. Við upphaf skiptameðferðar þrotabúsins var Jóhann H. Nielsson hæstaréttarlögmaður ráðinn bústjóri þess til bráðabirgða, og á fyrsta skiptafundi í búinu var hann kosinn skiptastjóri þess.

Sóknaraðili lýsti á kröfulýsingarfresti kröfu í protabúið vegna van-

greiddrar staðgreiðslu skatta launþega, sem starfað höfðu hjá hinu gjaldþrota félagi. Ágreiningur varð um stöðu kröfu þessarar í skuldaröð við skiptin, en um tölulegan ágreining er ekki að ræða.

Sóknaraðili gerir þá grein fyrir kröfum sínum í málinu, að upphaflega hafi þeim verið lýst í þrotabúið hinn 9. maí 1989 sem forgangskröfum samkvæmt 82. gr. laga nr. 3/1878, sbr. 29. gr. laga nr. 45/1987, sbr. og 14. gr. laga nr. 90/1987. Eftir gildistöku laga nr. 78/1989 hafi verið augljóst, að kröfugerð þessi stæðist ekki, og hafi kröfum sóknaraðilja þá verið breytt í það horf, sem í málinu greinir. Vísar sóknaraðili um lagastoð fyrir kröfum sínum til laga nr. 45/1989 um staðgreiðslu opinberra gjalda. Telur hann Hrd. 1987, bls. 664, og 1987, bls. 693, renna stoðum undir skilning sinn á þeim lagaákvæðum, sem hér koma til skoðunar.

Við munnlegan flutning málsins var því haldið fram af hálfu sóknaraðilja, að sá hluti af launum launþega, sem launagreiðanda beri að halda eftir til að standa skil á staðgreiðslu opinberra gjalda launþegans, hljóti að teljast til launa, sem njóti forgangsréttar við skipti á búi launagreiðandans á grundvelli 84. gr. skiptalaga nr. 3/1878. Tilhögun á greiðslu opinberra gjalda launamanna samkvæmt lögum nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda feli það í sér, að innborganir launagreiðenda inn á reikning launamanna séu greiðslur upp í opinber gjöld viðkomandi launamanna. Þessi hluti launa þeirra gangi samkvæmt því upp í væntanleg opinber gjöld þeirra, en séu ekki greiðsla upp í þegar álagða skatta. Á þessu sé verulegur eðlismunur, þar sem krafa um afdrátt af launum upp í væntanlega skatta sé ekki skattakrafa, heldur lögbundin tilhögun á skiptingu launagreiðslna, sem ætlað sé að standa, þar til skattaálagning hafi farið fram fyrir það launatímabil, sem afdrátturinn af laununum varðar. Þannig eigi launþeginn tilkall til þess að fá umrætt fé til baka eftir álagningu verðbætt samkvæmt ákvæðum laga nr. 45/1987, ef álagningin verði lægri en sem nemur því fé, sem haldið hefur verið eftir af launum hans upp í skattana. Þetta sé sérstaklega áréttað í 1. gr. síðastnefndra laga, en þar sé skýrt kveðið á um það, að staðgreiðsla opinberra gjalda samkvæmt þeim lögum sé bráðabirgðagreiðsla tekjuskatts og útsvars launamanna á tekjuári.

Þá lýsti umboðsmaður sóknaraðilja því yfir við munnlegan málflutning, að á því væri byggt, að enginn munur væri á þessu lögbundna framsali á hluta launakröfunnar og framsali launakröfunnar til þriðja aðilja endranær, en Hæstiréttur hafi talið, að réttarstaða þess, sem slíka kröfu innheimtir í þrotabúi, væri sú sama og staða launþegans sjálfs, sbr. Hrd. 1987, bls. 693.

Aðalkrafa varnaraðilja er byggð á því, að staðgreiðsla opinberra gjalda af launum fari fram við útborgun launa og við það tímamark stofnist til skuldar launagreiðanda við innheimtuaðilja. Launagreiðanda beri ótil-

kvöddum að greiða skuld sína mánaðarlega og beri ábyrgð á þeirri greiðslu gagnvart innheimtuaðiljanum, en launamaðurinn ekki. Leiði þetta af ákvæðum laga nr. 45/1987, einkum 16. gr., 20. gr., 22. gr. og 28. gr. Í samræmi við þetta hafi hið gjaldþrota félag fært vanggreidda staðgreiðslu opinberra gjalda sem skuld við sóknaraðilja í bókhaldi sínu við greiðslu launa, og á sama hátt færi sóknaraðili vanggreidda staðgreiðslu opinberra gjalda sem skuld launagreiðanda við sig.

Varnaraðili byggir einnig á því, að sóknaraðili hafi ekki fengið launa-kröfur eða hluta launakrafna starfsmanna Guðbjarnar Guðjónssonar hf. framseldar með sérstöku framsali frá starfsmönnum og þegar af þeim sökum eigi 87. gr. laga nr. 3/1878 ekki við. Staðgreiðsla opinberra gjalda leiði eðli málsins samkvæmt til þess, að launamaður greiði gjöld sín við útborgun launa og beri ekki ábyrgð á þeim eftir þann tíma. Í staðgreiðslunni felist því greiðsla, en ekki framsal.

Varnaraðili byggir enn fremur á því, að skilafé og álagi vegna staðgreiðslu opinberra gjalda hafi upphaflega verið skipað utan skuldaraðar samkvæmt 29. gr. laga nr. 45/1987. Því ákvæði hafi síðar verið breytt, fyrst þannig, að skilafé skyldi skipað í skuldaröð samkvæmt 82. gr. laga nr. 3/1878, sbr. 14. gr. laga nr. 90/1987, en ákvæði um forgang hafi verið felld úr gildi með lögum nr. 78/1989. Sé því ekki nú fyrir hendi beint lagaákvæði um að vanskilafé skuli njóta forgangs í þrotabúum eða skuldafrágöngubúum. Án beinna lagafyrirmæla um annað verði að skipa kröfu sóknaraðilja um greiðslu vanskilafjár í skuldaröð sem almennri kröfu samkvæmt 85. gr. laga nr. 3/1878.

Varnaraðili mótmælir því, að hæstaréttardómar þeir, sem sóknaraðili vísar til, hafi fordæmisgildi við úrlausn þessa máls.

Varakrafa varnaraðilja er á því byggð, að fallist rétturinn á, að aðiljaskipti hafi orðið að launakröfum starfsmanna Guðbjarnar Guðjónssonar hf. og að kröfunni verði af þeim sökum skipað í skuldaröð samkvæmt 84. gr. laga nr. 3/1878, nái forgangsrétturinn ekki til álags og dráttarvaxta samkvæmt 28. gr. laga nr. 45/1987. Hér sé um að ræða sérstök viðurlög, sem lögð séu á launagreiðandann sérstaklega til að þvinga hann til greiðslu, og réttur til töku slíkra viðurlaga verði ekki rakinn til framsals eða annarra aðiljaskipta að kröfunni. Beri því að flokka þessi viðurlög sem almenna kröfu samkvæmt 85. gr. laga nr. 3/1878.

Þrautavarakrafa varnaraðilja er á því reist, að enda þótt réttur til dráttarvaxta yrði talinn fylgja kröfunni, sé álag samkvæmt 1. tölul. 2. mgr. 28. gr. laga nr. 45/1987 svo sérstaks eðlis og því greinilega ætlað að þvinga launagreiðandann til efnda á greiðsluskyldu. Slík viðurlög hafi ekki fylgt launakröfunni, og beri því að skipa þessu álagi á kröfuna í skuldaröð sem almennri kröfu samkvæmt 85. gr. laga nr. 3/1878.

Þegar bú Guðbjarnar Guðjónssonar hf. var tekið til gjaldþrotaskipta hinn 28. mars 1989, var 2. mgr. 29. gr. laga nr. 45/1987, sbr. 14. gr. laga nr. 90/1987, svohljóðandi:

„Vanskilafé, álag og sektir njóta lögtaksréttar í eignum skuldara. Vanskilafé og álag skv. 28. gr. skal við skipti á þrotabúum og skuldafrágöngubúum skipað í skuldaröð skv. 82. gr. laga nr. 3/1878.“

Með lögum nr. 78/1989 var þessu ákvæði breytt þannig, að síðari málsliður þess var felldur út. Samkvæmt 3. gr. þeirra laga ber að beita þeim um öll bú, sem gerð eru upp eftir gildistöku þeirra. Samkvæmt því hafa ákvæði laga nr. 45/1987 með áorðnum breytingum ekki að geyma ákvæði, er mæli fyrir um tiltekna stöðu krafna þeirra í skuldaröð, sem lögin að öðru leyti fjalla um.

Óumdeilt er, að þegar bú Guðbjarnar Guðjónssonar hf. var tekið til gjaldþrotaskipta, nam skuld félagsins við sóknaraðilja vegna afdreginna launa starfsmanna kr. 9.019.368 vegna ársins 1988 og kr. 84.673 vegna ársins 1989, eða samtals kr. 9.104.041. Af þessum fjárhæðum nam reiknað álag samkvæmt 28. gr. laga nr. 45/1987 samtals kr. 1.229.451.

Með lögum nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda var tekinn upp nýr háttur á greiðslu launamanna á tekjuskatti og útsvari. Samkvæmt 1. gr. laganna er staðgreiðsla opinberra gjalda samkvæmt lögnum bráðabirgðagreiðsla tekjuskatts og útsvars launamanna á tekjuári, nema annað sé sérstaklega tekið fram. Samkvæmt 16. gr. er meginreglan sú, að afdráttur opinberra gjalda af launum á að fara fram, þegar laun eru borguð út eða færð launamanni til tekna vegna ákveðins greiðslutímabils. Launagreiðanda ber að greiða mánaðarlega það fé, sem hann hefur haldið eftir eða bar að halda eftir af launum samkvæmt lögnum, sbr. 20. gr. Skal innagreiðsluna af hendi til gjaldheimtu eða annars innheimtuaðilja í því umdæmi, þar sem launagreiðandi á lögheimili. Með greiðslum skulu fylgja sundurliðaðar skilagreinar.

Ljóst er, að álagning tekjuskatts og útsvars fer ekki fram á grundvelli skilagreina launagreiðenda til innheimtuaðilja. Greiðsla samkvæmt lögnum er innt af hendi sem innborgun upp í væntanlega álagningu þessara gjalda, og koma mörg önnur atriði til skoðunar við álagninguna en þessar innborganir. Þannig er t.d. útsvar til sveitarfélaga mismunandi hátt hlutfall tekna, en staðgreiðsla upp í útsvarið er alls staðar jafnhátt hlutfall tekna. Þá leiðir af ákvæðum laga nr. 45/1987, að launamenn geta öðlast inneign vegna ofreiknaðrar staðgreiðslu, þó svo að launagreiðandi hafi haldið eftir af þeim rétttri fjárhæð upp í þau gjöld, sem lögin taka til, t.d. vegna ákvæða laganna um persónuafslátt, húsnæðisbætur o.fl., og ber í slíkum tilvikum að færa viðkomandi launamanni til tekna verðbætur samkvæmt lánskjaravísitölu frá innborgunardegi til álagningardags.

3. mgr. 34. gr. laga nr. 45/1987 er svohljóðandi:

„Skilafé vegna staðgreiðslu launamanns á tekjuári gengur einungis á móti álagningu tekjuskatts og útsvars á þær tekjur, er staðgreiðslan nær til, sbr. 1. gr., óháð annarri greiðslustöðu launamanns hjá ríki, sveitarfélögum eða öðrum gjaldkrefjendum, sbr. þó 2. mgr. 36. gr.“

Komi í ljós við endanlega álagningu tekjuskatts og útsvars launamanns, að staðgreiðsla hans hafi verið ofreiknuð eða vanreiknuð, skal endurgreiða mismuninn eða innheimta eftir atvikum, sbr. 3. mgr. 9. gr. laganna.

Af framangreindum ákvæðum er ljóst, að skylda launagreiðanda til að halda eftir af launum launamanns til greiðslu upp í væntanleg opinber gjöld hins síðarnefnda samkvæmt lögum nr. 45/1987 felur í sér lögboðinn hátt á uppgjöri launa. Þessi háttur leiðir til þess, að hluta launanna er ráðstafað inn á reikning launþegans hjá viðkomandi innheimtuaðilja opinberra gjalda fyrir það launatímabil, sem afdráttur af laununum tekur til. Þegar álagning tekjuskatts og útsvars fyrir tímabilið hefur átt sér stað, er þessi viðskiptareikningur launþegans gerður upp. Verður að leggja til grundvallar niðurstöðu í máli þessu, að krafa innheimtuaðilja á grundvelli laga nr. 45/1987 sé efnislega krafa til tiltekins hluta af launakröfu launamanns, byggð á lögbundnu framsali. Kröfur launamanna til launa og annars endurgjalds fyrir vinnu í þjónustu gjaldþrota vinnuveitanda njóta forgangsréttar í þrotabú vinnuveitandans samkvæmt 1. tölul. 84. gr. skiptalaga nr. 3/1878, sbr. 78. gr. gjaldþrotalaga nr. 6/1978, enda hafi verið unnið fyrir umræddum launum á því tímabili, sem forgangsréttur tekur til samkvæmt umræddu lagaákvæði. Kröfugerð sóknaraðilja í málinu tekur til hluta af launum, sem viðkomandi launamenn unnu fyrir á tímabili, sem að öllu leyti er innan þeirra tímamarka, sem forgangsréttur samkvæmt 1. tölulið 84. gr. skiptalaga heimilar. Er því fallist á þau rök sóknaraðilja að vangreidd staðgreiðsla launamanna, sem haldið var eftir af launum þeirra hjá Guðbirni Guðjónssyni hf., njóti forgangsréttar samkvæmt 84. gr. skiptalaganna við skipti á þrotabúi félagsins.

Samkvæmt 28. gr. laga nr. 45/1987 sætir launagreiðandi álagi til viðbótar upphæð þeirri upphæð, sem honum ber að standa skil á, séu skil ekki gerð á réttum tíma. Álag á vanskilafé er tvenns konar, annars vegar 1% fyrir hvern dag eftir eindaga, þó aldrei meira en 10%, og hins vegar dráttarvextir, reiknaðir samkvæmt ákvæðum þessarar lagagreinar. Ljóst þykir, að launamanni, sem sætt hefur afdrætti launa á grundvelli laganna, verður ekki gert skylt að greiða álag samkvæmt þessari lagagrein, heldur fer um álagningu þess og innheimtu alfarið (sic) eftir fyrimælum, sem eingöngu eiga við launagreiðanda og innheimtuaðilja. Einnig er ljóst, að launþegar geta ekki beitt slíku álagi á kröfur, sem þeir kunna að eiga vegna vangreiddra launa. Verður krafa um slíkt álag því ekki talin hluti launa-

kröfu, sem framseld hafi verið samkvæmt ákvæðum laganna. Krafa sóknaraðilja um forgangsrétt verður því ekki tekin til greina, að því er varðar álag á vanskilafé. Verður því sá hluti kröfu sóknaraðilja, er varðar álag á vanskil, flokkaður sem almenn krafa við skiptin samkvæmt 85. gr. skiptalaga nr. 3/1878.

Sóknaraðili hefur ekki byggt kröfu sína um forgangsrétt til vaxta af kröfum sínum á því, að hann hafi á grundvelli lögbundins framsals á hluta launakrafna viðkomandi launþega öðlast sama forgangsrétt til dráttarvaxta frá gjalddaga launanna eins og launþeginn hefði átt, ef ekkert framsal hefði átt sér stað.

Ekki er um það ágreiningur, að vexti, sem á kröfur sóknaraðilja hafa fallið eftir upphaf skiptameðferðar á búinu, þ.e. eftir 28. mars 1989, beri að flokka við skiptin sem eftirstæðar kröfur samkvæmt 86. gr. skiptalaga nr. 3/1878.

Samkvæmt framangreindu er það niðurstaða máls þessa, að viðurkennd er forgangskrafa sóknaraðilja við skipti á þrotabúi Guðbjarnar Guðjónssonar hf. að fjárhæð kr. 7.874.590 og almenn krafa hans að fjárhæð kr. 1.229.451. Vextir af þessum fjárhæðum eftir upphaf skipta flokkast sem eftirstæðar kröfur.

Eftir atvikum þykir rétt, að hvor aðili beri sinn kostnað af máli þessu. Ragnar Halldór Hall borgarfégeti kvað upp úrskurð þennan.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfur sóknaraðilja, Gjaldheimtunnar í Reykjavík, í þrotabúi Guðbjarnar Guðjónssonar hf. eru teknar til greina sem forgangskrafa að fjárhæð kr. 7.874.590 og almenn krafa að fjárhæð kr. 1.229.451 og vextir áfallnir á þessar kröfur eftir 28. mars 1989 sem eftirstæð krafa.

Málkostnaður fellur niður.